

Notes sobre la relació d'Edgar Allison Peers amb Salvador Galmés¹

Pere Rosselló Bover

Universitat de les Illes Balears

L'hispanista anglès Edgar Allison Peers (Bedfordshire, 1891 – Londres, 1952) va mantenir durant uns quants anys una relació epistolar i personal intensa amb mossèn Salvador Galmés i Sanxo (Sant Llorenç del Cardassar, 1876 – 1951). El 1922 Peers fou nomenat catedràtic d'espanyol a la Universitat de Liverpool. En la dècada dels anys 20 s'interessà especialment per l'estudi dels místics espanyols, fet que donà lloc a una de les seves obres més rellevants: *Studies of the Spanish Mystics* (3 vols., 1927-1930). En aquests mateixos anys a partir de l'anàlisi de la mística castellana arribà al coneixement del *Llibre d'Amic e Amat*, de Ramon Llull.

L'interès d'Allison Peers per Ramon Llull el va dur a posar-se en contacte amb Salvador Galmés, que des de 1911 s'ocupava de l'edició de les «Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Llull».² Peers entra en relació amb Galmés per mitjà de Joan Estelrich Artigas. Així, el 13 de juny de 1923 Peers li escriu una lletra en francès, en la qual li parla del seu interès per l'obra mística de Llull i li avança que li agradaria traduir a l'anglès el *Blaquerna*. Per aquest motiu, li pregunta quina edició de la novel·la lul·liana li recomana, així com també li demana informació sobre la «Société Lullienne» mallorquina, segura-

Rebut el 2 d'abril de 2010. Acceptat el 3 de juny de 2010.

¹ Aquest article s'emmarca en el projecte *Localització, transcripció i edició de textos d'escriptors mallorquins d'entre els segles XIX i XX*, de la Càtedra Alcover-Moll-Villangómez 2007/4.

² Les lletres citades en aquest treball procedeixen del fons Alcover-Moll, que actualment està dipositat a l'Arxiu del Regne de Mallorca. Formen part de la carpeta 202, que conté correspondència amb diversos intel·lectuals, molts dels quals són estrangers.

ment referint-se a la Societat Arqueològica Lul·liana. Salvador Galmés, segons un esborrany de la carta de resposta conservat, li contesta que l'única edició moderna que circula és la seva, tot referint-se al volum IX de les «Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Lull», que havia aparegut el 1914. Tanmateix, Galmés pensa que aquesta edició perfectament pot servir a Allison Peers per a la seva traducció.

Per aquest mateix temps Salvador Galmés escriu al doctor Giuseppe Ravegnani, que també s'interessa pels estudis i per les edicions del *Blaquerna*, i li dóna notícia dels treballs que aleshores està duent a terme Allison Peers. El 17 de juliol, des de la Summer School of Spanish de Santander, Peers sol·licita permís a Galmés per emprar la seva edició del *Blaquerna* com a base de la seva traducció, la qual cosa diu que indicarà «en la debida forma» en el pròleg. Galmés, just deu dies més tard, li respon autoritzant-lo formalment i a canvi, únicament, li'n demana un exemplar quan aparegui editat. En la carta de Peers ja es pot veure l'interès lul·lià de l'hispanista anglès. Li diu que ha encarregat per a la biblioteca de la Universitat de Liverpool els altres toms de l'edició lul·liana, compra que sens dubte fou una de les primeres peces de la gran biblioteca d'obres catalanes que, integrada dins el departament d'espanyol, va arribar a formar. Galmés respon a aquest punt dient-li que li voldria servir aquests volums ell mateix, atès que «los que están hoy en venta en las librerías contienen alteraciones en la portada y cubiertas, algunos tienen hojas arrancadas, y todos llevan unos pegotes al menos muy feos; sobre todo lo cual tengo formulada reclamación judicial», tot fent referència al procés amb mossèn Alcover sobre la propietat de l'edició lul·liana i a l'afer dels «pegadets» que aquest posà en alguns volums per tal d'ocultar l'autoria intel·lectual de les transcripcions i el treball de direcció de Galmés.³ En la mateixa carta del dia 17 Peers també li demana com podria adquirir les poesies de Ramon Llull, ja que no sap com aconseguir-les. També es refereix a Jean-Henri Probst –que creu nord-americà en lloc de francès– com a autor d'una edició crítica de l'*Art de Contemplació*, que segurament es tracta de la continguda al llibre *La mystique de Ramon Llull et l'Art de contemplació* (Münster, 1914). Peers apunta que ha trobat nombroses diferències entre l'edició de Galmés i la de Probst: «He consultado su síntesis y me sorprendo de que, aunque dice él que ha seguido el texto de München, haya notables diferencias entre su edición y la de Ud.» Segons la posterior resposta de Galmés, es tracta tan sols de diferències ortogràfiques, ja que ambdues edi-

³ Sobre la disputa entre Galmés i Mossèn Alcover vegeu Francesc de Borja Moll, *Un home de combat (Mossèn Alcover)* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1962) i Pere Rosselló Bover, *L'obra de Salvador Galmés i Sanxo (1876-1951)* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988), pp. 47-67.

cions segueixen el manuscrit del segle xv de la Staatsbibliothek de Munic. A més, Peers el posa al corrent de la lectura que fa, «con sumo gusto y provecho», de la *Vida Compendiosa del Bt. Ramon Lull*, amb què Galmés l'ha obsequiat.

El 1923 mateix, Edgar Allison Peers publica a Londres la seva traducció anglesa del *Llibre d'Amic e Amat*, titulada *The Book of the Lover and the Beloved*, que serà reeditada el 1946. Però la correspondència amb Salvador Galmés que s'ha conservat ens duu a fer un salt fins al 21 de gener de 1925. En aquesta ocasió Peers, que pràcticament ha acabat la seva traducció del *Blaquerna*, sol·licita a Salvador Galmés si li pot trametre un llistat d'una vintena de frases que no comprèn bé i que la traducció castellana prologada per Marcelino Menéndez y Pelayo⁴ tampoc no li permet resoldre. És evident, per tant, que Allison Peers feia servir aquesta traducció castellana per entendre millor l'original català. El llistat de frases difícils que tramet a Galmés no s'ha conservat, però probablement es tracta de mots i d'expressions el significat dels quals resultaven obscurs per a l'estudiós anglès. De fet, sembla que Allison Peers per aquest temps encara té dificultats en el domini del català, llengua en la qual mai no s'adreça al seu interlocutor. Per aquest motiu, pensa fer un viatge a Mallorca a l'inici d'abril, per Setmana Santa, amb la finalitat d'aprendre «mallorquí» i de conèixer millor el país. Per tal d'accelerar aquest aprenentatge i d'aprofitar millor els pocs dies de què disposarà demana a Galmés si coneix alguna família que aculli «pensionistes» i que li recomani una gramàtica i llibres de lectura en «mallorquí moderne». El 30 de gener Salvador Galmés, a més d'acceptar l'encàrrec d'aclarir-li tots els dubtes que tengui en la seva traducció, li respon que no coneix cap família que aculli viatgers, però que fàcilment trobarà a Palma alguna pensió on parlin anglès i que hi ha una nodrida colònia d'anglesos establerta a Mallorca amb els quals pot establir contacte fàcilment. També li explica que el mallorquí és un dialecte del català i que qualsevol gramàtica i qualsevol llibre escrit en aquesta llengua li serviran per practicar l'idioma. Tot i això, li aconsella la gramàtica de Tomàs Forteza, «que dicen es muy aceptable». En la seva resposta, del 9 febrer, Allison Peers li insisteix en la idea de trobar una família que el pugui hostatjar, ja que només disposa de quinze dies per aprendre «mallorquí» i, per aquest motiu, «No quiero mezclarme con la colonia inglesa, ni encontrar pensión en que se hable mi idioma, siendo mi único objeto el de conocer a Uds. y pasar una temporada, por pequeña que sea, en el ambiente de la patria del Beato Ramón».

⁴ *Blanquerna: maestro de la perfección cristiana en los estados de matrimonio, religión, prelación, apostólico señorío y vida eremítica compuesto en lengua lemosina por Raimundo Lulio* (Madrid: Imp. de la Viuda é hijo de Aguado, 1881-1882).

Al final, però, l'anglès arriba a Palma la matinada del dia 28 de març i s'acaba hostatjant a l'Hotel Alhambra de Palma, en el centre de la ciutat. Llavors coneix personalment Salvador Galmés, el qual el presenta a altres lul·listes i intel·lectuals mallorquins. A l'illa, Peers adquireix unes quantes obres de temàtica lul·liana, que finalment Galmés li haurà d'enviar a Liverpool, perquè les deixa a Mallorca. Acabat aquest sojorn a Mallorca, passa uns dies a Barcelona, d'on parteix cap a París i després torna a Anglaterra on, abans d'arribar a Liverpool, s'està uns dies a Londres. El 6 de maig escriu al llorençí, tot enviant-li un llibre «con que he anticipado la publicación del *Blanquerna*» i que, encara que no digui de quina obra seva es tracta, segurament és *Thoughts from Blessed Ramon Lull for every day*. Igualment, li anuncia que fins a l'inici del proper curs no podrà començar a treballar en la biografia de Ramon Lull que vol escriure, ja que durant tot el mes de juliol haurà de dedicar-se a corregir les proves de la traducció del *Blaquerna*. Aprofita l'ocasió per trametre-li una nova tongada de dubtes que li han sorgit arran d'aquesta versió. I encara el 3 de juliol, quan ja està corregint les galerades, demana a Salvador Galmés el sentit d'alguns mots i frases, com ara «axixins», «ab que ho sabes» i «arlots». La correcció de les segones proves, però, ha de quedar postergada fins al mes d'octubre, ja que a mitjan juliol Allison Peers s'ha de traslladar a Santander, per atendre els cursos de la Summer School of Spanish, per la qual cosa la versió anglesa del *Blaquerna* no podrà aparèixer, com a més prest, fins al Nadal de 1925. A més, també li anuncia l'aparició d'un altre treball lul·lià seu, del qual no li vol revelar res més fins que aparegui i que, potser, es tracta de *The Art of Contemplation*, publicat a Londres el 1925.

L'abril de 1926 apareix la versió anglesa de *Blaquerna*, traduïda per Allison Peers. A més, en la carta del 25 d'abril, l'estudiós anglès parla a Galmés d'una altra obra seva, fruit del sojorn a Mallorca de l'any anterior, que consisteix en una traducció d'una sèrie de capítols de l'*Arbre de filosofia d'Amor*, que està previst que aparegui el proper estiu. A més, li demana que escrigui una ressenya de la traducció del *Blaquerna* per a la revista *Spanish Studies* i que, a més, ho faci en català:

Aunque no lea Ud. inglés, que estas palabras fuesen de su pluma, primero, por razones personales que Ud. comprenderá, segundo, porque es su pluma la más autorizada posible, y tercero, porque admitimos artículos *en catalán* y es en este idioma que quiero que sea escrita la reseña. Ante tantas razones, creo que no se negará Ud. a hacerme este servicio. Le enviaré naturalmente una prueba, para que no haya error ninguno en el texto. Hablará Ud. de la importancia del *Blanquerna* más bien que de mi!

Salvador Galmés escriurà aquesta ressenya, que a més va aparèixer al *Correo de Mallorca* (9-10-1926) i al setmanari *Sóller* (6-11-1926). Tanmateix, Galmés no es va limitar a parlar del *Blaquerna*, sinó que en el seu comentari féu un intens elogi de la labor duta a terme per Allison Peers:

La pols de les lluites d'escola –no son els guerrers els mes fins tastadors de la bellesa– cubrí d'oblit tans orients lluminosos; però bastà que aquell gran historiador del pensament estètic qui fou en M. Menéndez y Pelayo espolsàs una mica el joiell lullià, per que aquest llencés espurnes enlluernadores, capaces d'encisar qualsevulla amador de la bellesa.

Mr. Peers es un d'aquests. La valor d'humanisme que conté l'obra lulliana, ha superat barreres d'història i de raça, i el jove professor de Liverpool, dins les boires de la vella Anglaterra ha sentit l'alè meridional, potent i roent, qui extremia les entranyes de son esperit en l'obra subtil de facundació. Filla n'es la bella traducció de «Blanquerna», feta directament de l'original català, sense trastocar gaire les frases per tal que no perdés la simplicitat casolana de l'original. Val a dir que la traducció es tan literal com ho permet el geni de la llengua anglesa, qui per mor d'els llatinismes i neollatinismes assimilats, ha pogut plegar-se a la ingenuïtat i frescor d'origen, perdent només, en quant a la forma, la flaire d'arcaisme de llenguatge, altrament impossible de conservar. Àdhuc els versos de les cobles del joglar, al final del llibre, conserven la mètrica original i son traduïts molt habilment.

Devem agrair a Mr. Allison Peers. Mercès a ell l'opus lullià –seguiràn, Deu volent, altres versions lullianes– s'incorpora a la literatura anglo saxona, la lira mística catalana ressonarà en el vell país de la llegenda i de la finor polida, i tal volta s'expandirà per indrets on només en sospitaven estridències.⁵

També el 1926 surt la traducció *The Tree of Love*, que Allison Peers també tramet a l'amic llorencí. Aleshores Peers està encara treballant en la biografia de Ramon Llull i projecta un nou viatge a Mallorca el 1927. Aquest viatge, però, es posposa a causa d'una malaltia de la seva esposa, que ha de ser operada dues vegades a principis de 1927 i que també suposa un retard en el treball de la biografia de Llull. A finals de març l'hispanista anglès tramet a Galmés un nou llistat de qüestions i de dubtes. Encara està elaborant la biografia de Llull i sembla que es troba amb nombrosos problemes, sobretot quant a la cronologia lulliana. Per aquest motiu, ha decidit que no pot publicar aquesta obra fins que no els hagi resolt, per la qual cosa compta demanar ajut a Salvador Galmés i a altres lul·listes mallorquins i barcelonins, encara que això signifiqui retardar-ne l'apa-

⁵ Salvador Galmés i Sanxo, *Escrits sobre Ramon Llull*, Pere Rosselló Bover (ed.) (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears, 1990), pp. 24-25.

rició un any. Per resoldre'ls també demana a Galmés que li deixi consultar la seva conferència sobre els viatges de Ramon Llull, que havia llegit el 26 de gener de 1927 al Centre Excursionista de Catalunya i que no va sortir a la llum fins al 1928 a la revista *La Paraula Cristiana* amb el títol de *Viatges de Ramon Llull*. Mentrestant, però, ha enllestit les traduccions a l'anglès del *Llibre de les bèsties* i de la *Vida Coetània*.

En aquests moments, tot i els entrebancs, Edgar Allison Peers està treballant intensament en Ramon Llull. El maig de 1927 Salvador Galmés li tramet, amb dedicatòries políglotes, els tres toms de l'*Arbre de Ciència*, corresponents als volums XI, XII i XIII de les «Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Llull». I, uns mesos més tard, el 4 de juny, Allison Peers li comunica que està llegint l'*Arbre exemplifical*, «que es la parte del *Arbre de Sciència* que encuentro principalmente de interés.» La cancel·lació del viatge a Mallorca –confessa a Galmés– ha repercutit negativament sobre la seva biografia de Ramon Llull, ja que no ha pogut consultar diverses obres que volia examinar a Mallorca, tot i que n'ha pogut localitzar unes quantes a Londres. Tanmateix, es lamenta de no haver pogut veure el *Liber de fine*, el *De natali pueri*, l'*Affatus* i el *Liber de Anima Rationali*. L'escrupolositat d'investigador li fa preveure, en el cas de no poder tornar a Mallorca, la possibilitat d'encarregar a algú que li copii a mà aquestes obres. Per resoldre algunes qüestions lul·lístiques de caràcter biogràfic, torna a trametre una nova llista de dubtes a Galmés. I l'assabenta de la propera edició de *The Book of the Beasts*, editat a Londres per Burns i Oates Washbourne, i de la traducció de la *Vida Coetània*, que pensa editar juntament amb la *Vita Beati Raymundi Lulli*, i que inclourà en el volum *A life of Ramon Llull*. Ambdós llibres, *The Book of the Beasts* i *A life of Ramon Llull*, no veuran la llum fins al final de 1927.

El setembre de 1927 Allison Peers viatja a Barcelona i s'allotja a la Residència d'Estudiants de Catalunya, situada al carrer de Ríos Rosas i dirigida per Miquel Ferrà.⁶ Aleshores ultima molts de detalls de la seva biografia de Llull, però lamenta no tenir temps d'escapar-se fins a Mallorca. Ara bé, la biografia lul·liana de Peers topa amb noves dificultats. Un any després, el 29 d'octubre de 1928, pensa que potser podrà sortir a principis de l'any següent. Això no obstant, fa notar a Galmés que no hi ha pogut incorporar les dades que aquest dona a *Viatges de Ramon Llull*, atès que aquest treball li ha arribat massa tard, segurament perquè l'escriptor mallorquí ha esperat a enviar-l'hi quan ja estava publi-

⁶ Vegeu Maria Dolors Fulcarà Torroella, «La Residència d'Estudiants de Catalunya (1921-1939)» *Randa*, 20 (1986), pp. 121-153.

cat. Peers pensa, això sí, incloure aquest treball a la bibliografia final, així com d'altres publicacions que hagin aparegut recentment.

Estoy corrigiendo las pruebas y desgraciadamente llega su interesante y muy documentado artículo sobre «Les viatges de R. Llull» [*sic*] demasiado tarde para que incorpore parte alguna de su sustancia en el capítulo que dedico a este asunto. Sin embargo al final de la bibliografía de mi libro pondré una nota dando cuenta de este artículo y del nuevo volumen de las *Obres*. Si Ud. conoce otro libro o artículo sobre R. Ll. que ha aparecido durante *este año* le ruego me envíe los detalles (título, editor, fecha, y número de páginas) con el fin de que los incluya en esta biografía.

Aleshores, però, el retorn a Mallorca es torna a posposar a causa de dues ofertes acadèmiques que Allison Peers ha rebut: primer, un sojorn a Madrid com a professor i, després, un llarg viatge als Estats Units, on ha estat convidat a fer una gira per diverses ciutats americanes, en la qual ha de llegir seixanta conferències sobre literatura comparada moderna. Aquest darrer periple implica haver de relegar el retorn a Mallorca almenys fins al 1931. El setembre de 1929, des de la Columbia University de Nova York, escriu de bell nou a Salvador Galmés i l'assabenta que romandrà a Nova York fins al mes de maig de l'any següent i que després anirà a Chicago, Toronto, Califòrnia i no tornarà a Anglaterra fins a l'octubre de 1930. Li conta, a més, que un col·lega seu està treballant en una biografia de fra Juníper Serra i li demana informació sobre la vida d'aquest personatge durant els anys 1713-1749, quan encara romanía a Mallorca. No sabem quines dades li va trametre, però curiosament Galmés, el 1933, va llegir a Petra un parlament sobre l'evangelitzador de Califòrnia.⁷ A partir d'aquest moment, la correspondència conservada d'Edgar Allison Peers a mossèn Salvador Galmés es redueix a unes poques notes en què li agraeix la tramesa d'alguns volums de l'obra lul·liana. Hi ha també una tarja d'invitació a la conferència que Peers va llegir el 1933 a la Universitat de Barcelona, convidat per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, sobre *La universalidad de Ramon Llull*.

Finalment, l'any 1929 es va publicar a Londres *Ramon Lull, a Biography*, que fou la base de la biografia lul·liana d'Allison Peers més famosa, titulada *Fool of Love. The Life of Ramon Lull*. El 1966 aquesta obra fou traduïda al català per Francesc Moll Marquès amb el títol *Foll d'Amor. La vida de Ramon Llull* i l'editorial Moll la publicà amb un pròleg del P. Antoni Oliver. A la introducció Oliver remarca que en aquest llibre «Peers ha copsat admirablement el

⁷ «Fray Junípero Serra», *Correo de Mallorca* (22 de maig de 1933). Al retall conservat al fons Alcover-Moll, a mà, de la lletra de l'autor, hi ha ratllat els dos primers mots del títol i a mà figura escrit «Fra Jenipró» i a sobre, també a mà, «(El nom autèntic en mallorquí es Fra Jenipró)».

bessó de la persona i de l'obra de Lull» i considera que es tracta d'una biografia «molt bona de llegir», que, sense ser una obra de recerca científica, «n'aprofita bé totes les dades».⁸ Però sobretot defineix Allison Peers com «un anglès enamorat de Mallorca, dels paratges de Miramar i de l'ànima de Mestre Ramon». Segurament, també el seu amic i col·laborador Salvador Galmés i Sanxo veia Edgar Allison Peers com un enamorat de Mallorca i de Ramon Llull.

Paraules clau

Lul·lisme, traduccions, biografies, epistolari

Key Words

Lullism, translations, biographies, letters

Resum

A partir de l'epistolari conservat entre l'hispanista anglès Edgar Allison Peers i l'escriptor i lul·lista mallorquí Salvador Galmés i Sanxo, aquest article parla de la relació intel·lectual que varen mantenir ambdós intel·lectuals. Galmés col·laborà amb Peers tot donant-li informacions, facilitant-li obres i explicant-li mots del català medieval que l'anglès no entenia. Amb aquesta ajuda Allison Peers va traduir diverses obres de Llull a l'anglès i va realitzar alguns estudis sobre la vida i l'obra del Beat.

Abstract

On the basis of extant letters between the English hispanist, Edgar Allison Peers and the Majorcan writer and lullist, Salvador Galmés i Sanxo, this article explores the intellectual relationship between the two figures. Galmés collaborated with Peers giving him information, providing him with works, and explaining medieval Catalan words the Englishman did not understand. With this help, Allison Peers translated various Lullian works into English, and carried out several studies on the life and work of Llull.

⁸ Antoni Oliver, «Introducció» a *Foll d'Amor. La vida de Ramon Llull*, d'E. Allison Peers (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1966), pp. 7-8.